

COLUMN GOVERT DERIX

Het spreken van de waarheid

Soms opent één woord een universum. Voor mij gebeurde dat vorige week tijdens de voorpremière van de film *Yar bana bir eglence. Notes on Parrhesia* van kunstenaar Eleni Kamma in het Theater aan het Vrijthof in Maastricht. Het gaat om het laatste woord van de titel. Dat transporteerde me terug naar de Griekse oudheid ten tijde van de filosoof Socrates, waarin een praktijk ontstond die het 'vrijmoedige spreken van de waarheid' (parrhesia) werd genoemd. In de middeleeuwen raakte dat woord in vergetelheid. Maar dankzij de Franse filosoof Michel Foucault kreeg het in de jaren tachtig van de vorige eeuw weer de volle aandacht. In een indrukwekkende analyse van de antieke Griekse filosofie laat Foucault zien hoe het vrijmoedige spreken geboren werd ten tijde van de Atheense democratie. Je zou dus denken dat dit spreken toen volop werd beoefend in de democratische volksvergadering. Maar niets blijkt minder waar. De democratie was juist de plek waar de parrhesia het minst uit de verf kwam. Wie het waagde om toch voor de waar-

heid op te komen, liep gevaar voor eigen leven. Democratie en 'vrijmoedig spreken' gingen zo moeilijk samen omdat het bij de democratie veelal ging om vleierij en macht, terwijl de 'parresias' woorden gaf aan het 'ethische onderscheid' ofwel het goede dat op raadselachtige wijze samenhang met een trouw aan jezelf. Precies daarom ging Socrates niet de politiek in. Maar door waar-

---

Wie het waagde om voor de waarheid uit te komen, liep gevaar voor zijn leven.

---

heid te spreken in de coulissen van de macht oefende hij wel invloed uit. Het fraaie van Foucault is dat hij de Griekse werkelijkheid van 2400 jaar geleden gebruikt als een spiegel voor onze tijd. Foucaults colleges over parrhesia zijn een *must read* voor iedereen die zich inlaat met politiek en beleid. In dit licht is de film van Eleni

Kamma een *must see* voor iedereen die wil begrijpen hoe ironie, humor en stilte manieren kunnen zijn om in onze tijd parrhesia te beoefenen. *Yar bana bir eglence* (Voor een beetje amusement) is ten dele een eigenzinnig verslag van de protesten in het Gezi Park in Istanboel in 2013. De autoriteiten wilden een laatste stukje groen bebouwen. Maar velen keerden zich tegen het gezag. In haar filmessay gaat het Kamma niet om gelijk of ongelijk, maar om het voelbaar maken van een waarheid achter de gebeurtenissen. Een reportage over de demonstraties op CNN bijvoorbeeld, werd indertijd in Turkije gecensureerd door op hetzelfde moment een natuurfilm over pinguïns uit te zenden. De actievoerders bombardeerden de pinguïn prompt tot hun symbool en leverden daarmee een voorbeeld van parresiasistisch verzet. Of neem de jonge mensen die aan het woord komen. Je ziet ze zoeken naar woorden om uiting te geven aan de emotionele ervaring deel te zijn geweest van een historische gebeurtenis die bewees dat het volk spontaan kan opstaan om misstanden aan de orde te stellen.

De emoties ten tijde van Socrates (die zijn parrhesia uiteindelijk toch met de dood bekocht) en ten tijde van de protesten in het Gezi Park, herkennen we ook nu. Op tal van fronten worstelen burgers met de betekenis van politiek. Of het nu gaat om Purmerend of Oranje, om een burgertop die zich een plek in het politieke landschap veroverd of om een wethouder die pgb-muiterij bedrijft: steeds speelt, in elk ge-

---

De waarheid is geen ding, maar voorlopige uitkomst van een zoektocht.

---

val op de achtergrond, de vraag naar de waarheid achter de gebeurtenissen. Die waarheid is geen ding, maar de voorlopige uitkomst van een zoektocht. De kracht van die zoektocht staat of valt met de moed om naar onszelf te luisteren en ons vrijmoedig uit te spreken. Juist onze tijd heeft be-

hoefte aan beoefenaars van de parrhesia. Laten we in Limburg, net als in Groningen, experimenteren met een parrhesia-onderzoekslaboratorium. Als bijdrage aan een waarachtige democratische vernieuwing. En om te ontdekken hoe de moed van het waarheid spreken kan samenhangen met de mogelijkheden van een gelukkige samenleving. Het verlangen naar geluk zou zomaar een waarheid kunnen zijn die schuilgaat achter de verwarrende gebeurtenissen van onze tijd. Misschien is de ontvullende realpolitik die we voor de kiezen krijgen, ook een verkapte schreeuw om het echte volle leven. De tijd zal leren of er genoeg moed is voor zulke waarheden.

Govert Dericx is filosoof, schrijver en adviseur, www.govertderix.com